

„Lidi nénémnek öccse itt, Batu khán pesti rokona”
(József Attila)

„Az emlékek elmúlt alakotok
őrzői. Hamis képet őriznek
rólatok, de ti vagytok.”
(Hszing Ji-hszüan)

Sári László 3

LIN-CSI APÁT PESTI ROKONA

Nyugat-keleti gondolatok

Miféle rokonság ez?

A fejekben gyűlhat világhossz, de a szívekben nem. A szívekben örökké sötétség van. Lin-csi apát pesti rokona ezért nem tudja még ma sem, miért gondolt egy régi, hosszú-hosszú nyáron egyfolytában az apátra. Emlékezetében nyoma sincs oknak, magyarázatnak. Végtelen, megállíthatatlan sorban támadtak elméjében a Lin-csitől származó gondolatok, egész jelenetek játszódtak le az apát életéből a szeme előtt. Persze – rajta kívül – Lin-csi életéről jóformán senki nem tudott. Vagyis az égvilágon mindent, bármilyen eseményt vagy gondolatot az ő képzeletének lehetett tulajdonítani. Mégis, miért pont *neki*? Miért éppen erről az ezerkétszáz éves kínai apátról kellett képzelednie? Miféle élet eseményei peregték a pesti rokon szeme előtt azon a nyáron minden áldott nap, éjjel és nappal?

– Lin-csi életének legapróbb részleteit is készen találtam a fejemben – állította később határozottan. – De fogalmam sincs, honnan érkezett ez a furcsa alak – mondogatta nyugtalanul, megállás nélkül ingatva a fejét. – Nem értem, miféle titkos rokonság ez. – Lin-csi meg azt kérdezte magától minduntalan: – Hová kerültem tulajdonképpen? Mi közöm ehhez a teljesen ismeretlen idegen világhoz, és ehhez az örökké engem bámuló, nyomomban járó figurához?

A pesti rokonnak korábban csak hébe-hóba jutott eszébe az apát, ha eszébe jutott egyáltalán. Most meg mi történt? Talán az ég határtalan, csalfa kékje tehet róla, amely akkor mintha örökké egy másik világra nyílt volna. A pesti rokon régi-régi szokása volt, még gyerekkorából származott, hogy nyaranta örökké az eget bámulta. Amikor csak tehetette, azonnal letelepedett és hátradőlt a parkok fűvén, az erkélyeken, a pesti háztetőkön a kéményseprők pallóin, aztán csak nézte-nézte az eget. Napkeltekor és napnyugtakor, fényes délben és holdtalan, sötét estéken. Akkortájt nézhetette is eleget, mert bizony az a nyár volt a világ leghosszabb nyara. Annál hosszabbat azóta se

látott emberfia. Egyfolytában úgy érezte, mintha már végtelen ideje tartana, és nem is akarna véget érni soha. Lehet, hogy ez a nyár, ez az ég hozta Lin-csit ide? A búvölő látomások hosszú-hosszú nyara?

4 A szeme előtt lejátszódó Lin-csi-történetek közeli rokonná léptették elő az apátot. Pedig Lin-csi a pesti fiatalember emlékezetében nem is volt egészen valóságos személy. Létezett is meg nem is, pont úgy, ahogy a mesehősök szoktak létezni a gyerekek képzeletében. Lin-csi is félig a valóságban, félig a fiatalember képzeletében létezett.

Olvasmányjaiból tudott valamit a 9. századi rosszhírű kínai apátról, ki ne hallott volna róla ezt-azt? De pont neki semmi oka nem volt, hogy odafigyeljen rá. Utánanézett, hogy kiféle-miféle, és látta, hogy a bölcselet története a nevét se említi. Megtudta azt is, hogy hittársai, a kínai buddhisták leginkább csak a botrányait emlegetik. Se füle, se farka történetek keringtek róla időtlen idők óta. Ezekben az apát igen furcsán, mondhatni, meglehetősen durván, faragatlanul viselkedik mindenkivel, érthetetlen, excentrikus figura.

A tanításai is meghökkentőek, zavarba ejtőek, és bizony meglehetősen homályosak voltak. Még a tanítványai se értették minden szavát. Ilyenkor az apát méregbe gurult, hozzájuk vágta az elmélkedő zsámolyát, vagy fenékebe rugdosta őket. Mikor milyen kedve volt. Minek egy ilyen kellemetlen alakkal törődni, jobb, ha elfelejti az ember örökre. Újabban már senki nem beszél róla, az emléket is csaknem elnyelte az idő. Így gondolt rá a pesti rokon, akárhányszor jutott eszébe.

Élje csak Lin-csi a holtak háborítatlan, elfeledett életét. Ám halála után eltelt immár több mint ezerkétszáz esztendő, és az öreg apát újra megjelent a földi világban. Közel hajolt pesti rokonához, és hanyagul súgott valamit a fülébe. Ez persze nem értette a szavait pontosan (így szokott ez lenni fontos közléseknél), de mégsem fájlalta egyáltalán. Azért válaszolt volna neki valamit röviden, esetleg kérdezett volna tőle egy-két dolgot, ha érti a szavát. Mégiscsak kis ideje mintha lenne valami közük egymáshoz, de mire feléje fordult, az apát ott sem volt. Nem baj, hadd menjen. Eddig se volt fontos, ezután se lesz az. Legyintett egyet a pesti rokon, vonogatta a vállát, aztán tette a dolgát tovább.

Ám egy nap feltűnt neki, hogy az apát hiányzik az életéből. Amikor szokása szerint a messzi múlt homályába tekintgetett, nem látta Lin-csit ott üldögélni, a szokott helyén. De a régi helyén sem találta: kolostorában, a messzi Huo-to folyó partján. Könnyű keresgélésbe kezdett, aztán váratlanul a hozzá legközelebbi helyen, egész létének legtitkosabb zugában talált rá: a szívében. Az apát beköltözött a szívébe. Ez aztán a meglepetés! A pesti fiatalember (aki nem is volt már annyira fiatal, legfeljebb távoli rokonához képest) innen tudta meg – méghozzá teljes bizonyossággal –, hogy a rokonságok, bármilyenek legyenek is, az emberek szívében születnek. Másképpen nem létezik rokonság.

Mégis, *miféle* rokonság ez? Tette fel magának újra és újra a kérdést ezután is. *Szellemi?* És ha nem, akkor *valódi?* Ebbe a pesti rokon már nem is mert belegondolni. Földönjáró volt világlátásában, lehet, hogy ezért nem tudott elmenni a kérdés mellett. De a megválaszolatlan kérdések között is leginkább ez izgatta. Szóval miféle rokonság ez? Ennek akart mindenáron a végére járni. 5

Szellemi és érzelmi kapcsolatainkat többnyire úgy szoktuk mások elé tárni, hogy mi magunk beszélünk róluk. Rendszerint őszintén és elég hosszasan. Ám jobb, ha itt máris belátjuk: Lin-csi és rokona esetében szó sem lehet vallomásról.

Az önfeltárás

Az önfeltárás olyan tevékenység, amelyet a legnagyobb élvezettel azok az írástudók végeznek, akik nem a messze eső dolgok iránt érdeklődnek, hanem a hozzájuk legközelebbiek iránt. Lehetnek ezek jelentősebbek vagy jelentéktelenebbek, az a fontos, hogy saját maguk jussanak róluk eszükbe. Az érdekeik, az erényeik nyilvános feltárása épp olyan gyönyörűség, mint a bűneiké. A pózolás édes szenvedély. Ellágyultan írnak aztán tele száz és ezer oldalakat magukról és minden felmenőjükéről. Hiszen a saját életük az önfeltárás aranybányái. Lin-csi apát és pesti rokona viszont világlátásában utálta az önfeltárást, nem is hallotta őket soha senki magukról vagy a családjukról beszélni.

Persze, hogy nem vallanak magukról most sem. Ám történeteinkben vallomásaik nélkül is feltárulnak életük legbensőbb titkai. A zárkózott természetű és barátságtalan apátot, valamint csaknem ismeretlen rokonát azért nem szükséges szóra bírunk, mert a pesti rokon legközelebbi hozzátartozójaként – mondhatni, legjobb ismerőjeként – e lapokon mindvégig itt leszek önökkel én. Én, aki élete minden eddigi eseményének tanúja voltam. Jelenlévő tanúja, s ekként valamilyen mértékben résztvevője is.

Tanú és résztvevő minőségében készülök hát elbeszélni önöknek a legfontosabb részleteket. Ám azt is nyugodt szívvel bevallhatom, hogy a pesti rokon figyelmes szellemi társaként is mindvégig jelen vagyok az itt következő történetekben.

Mert az igazság az, hogy leginkább szellemi térben mondhatom magam otthonosnak az egész emberi világban. Hőseink életében pedig mindenképpen. Mindkettőjükében, mert ha szoros és állandó együttlétünkől következően jól ismerem az egyiket, úgy hasonlóan jól kell ismernem a másikat is. Ez akkor is így lenne, ha nem rokonokról beszélünk. Jelenlétem

beavatottként való említése tehát – úgy érzem – teljességgel helyénvaló. Valamint őszintén remélem azt is, hogy hiteles elbeszélői szerepem sem vitatható.

Ennélfogva máris elmondom önöknek, hogy Lin-csi és pesti rokona miért utálja az önfeltárást. Nem is kevésbé, amint említettem már az
6 imént. Azért van ez így – időtlen idők óta –, mert világlátásuk nem az emberi teljesítményt helyezi középpontba. És még csak nem is magát az embert. Mindketten olyannyira csekély jelentőséget tulajdonítanak az élet egészének, hogy igencsak szegycsenteljesnek éreznék e csekélyke lét részleteit az emberek elé tárni. Az ilyenfajta kitárulkozás kiváltképp visszatetsző a szemükben. Sokat mondó és messzire mutató ok ez.

Legyen hát az önfeltárást ezután is azok dolga, akik sem az élet nagy-szerűségével, sem a jelentéktelenségével nem tudnak mit kezdeni. Ezért aztán örökké maguk körül forgolódnak. A mi hőseink nem hasonlítanak rájuk. Ők a kifürkészhetetlent fürkészik, és a láthatatlan jelenségek körüljárásával vannak elfoglalva. E jelenségek elmélyült és beható vizsgálatával telik egész életük. Ami látványos és konkrét, az számukra érdektelen.

Ennek ellenére a következőkben olyan eseményeket is felhozok, amelyek első pillantásra módfelett jelentékteleneknek látszanak, ám a teljes kép hibátlan megalkotásához nélkülözhetetlenek.

Epizódokat, pillanatképeket, apró mozzanatokot villantok fel minde-nenekelőtt a fiatalember életéből, akinek a közelében majd gyakran ott találjuk az öreg apátot. Nemegyszer huszadrangú mellékszereplőkkel is megismer-kezdünk, ám meggyőződésem, hogy elbeszélésem végére plasztikusan rajzo-lódik majd elénk mindkettőjük alakja. Hiteles és meggyőző öszkép felmutatására törekszem, amelyből jellemképüket, szellemi öltözetüket is megismerhetjük. Személyiségük épületébe lépve beavatást kapunk találko-zásaikba önmagukkal és egymással.

Egy csepp tudás, mi az?

Mindenekelőtt lássuk az apát és pesti rokona legszembetűnőbb vonásait. Azokat a vonásokat, amelyekből életük jellemző történései következnek. Kis túlzással az apátot és pesti rokonát egyformán rejtőzködő természetűnek mondhatjuk, sőt, azt sem tagadom, hogy nemegyszer szívesen viselnek ál-ruhát. Őszinte örömmel álcázzák magukat. Az inkognitó igen kellemes és biz-tonságos viselet.

Rejtőzködő kedvükben nemcsak jellemző emberi tulajdonságaikat, a környezetükben elfoglalt helyzetüket és szándékaikat igyekeznek eltitkolni mások elől, de gondolataikat és tudásukat is. Tartózkodásukat a legjobb eset-ben az udvariasság magyarázza, na meg az önmagával egyetértésben élő

ember nyugalma, higgadtsága. Az öreg apát háttérbe húzódása leggyakrabban ebből az alaphelyzetből származik. Még akkor is, ha jól tudjuk, korlátozottabb képességű tanítványai bizony nagyon könnyen kihozták egykor a sodrából.

Szerencsére hasonló a helyzet a pesti rokon esetében is. Külö- 7
nösen azokban a pillanatokban, amikor színlelt egykedvűségével az emberi világról alkotott véleményét igyekszik elhallgatni. Erről ugyanis elég határozott véleménnyel bír, s ha mégis hallgat, tudom, hogy megvetését lep-lezi. Állíthatom, hogy ilyenkor csendes udvariassága fogja vissza, és némi szemérmesség, amiből talán az önfeltárással szemben érzett ellen-szenve is táplálkozik.

Bármiképpen legyen is, a rejtőzködő természet a legfényesebb tudást is elkendőzi, senki életében nem engedi napvilágra kerülni. Pedig némelyek milyen büszkén, milyen fölényesen hirdetik hitvány kis tudásukat is – mint igazi, világraszóló okosságot.

– Ha a föld minden titkát kitanuljuk, annyi az, mintha egyetlen cseppet pottyantunk az óceán vizébe – szerette mondogatni kolostorában egykor Lin-csi apát, s ez bizony világos beszéd. Tisztán érthető belőle, hogy ő maga semmiféle tudást nem tart üdvöztetőnek, sőt kifejezetten haszontalannak véli a legjobb szándékú tanítást is. Saját tudását pedig teljes egészében lényegtelennek és személytelennek tünteti föl, talált tárgynak tekinti.

Na de, ha így van, ha helyesen látja a tudás haszontalanságát, mire való az a keserves erőfeszítés, amellyel a tudás megszerzéséért mindig szívesen áldoznak az emberek? Mire való? Mi a cél? Mi a remény?

– A tudás csak vigasztalás, semmi más – vágta rá erre Lin-csi apát, mindannyiszor, amikor a tanítványai ugyanezt kérdezték. De megmondta azt is, hogy miért.

– Azért kell az embereknek a vigasztalás, mert különben minden törekvésüket föladnák. Azért kell, hogy az egyszerű, köznapi életbe belenyugodjanak, hogy helyt tudjanak állni, míg kitöltik a rájuk szabott időt.

– Hát ezért?! – kérdezte ijedt csodálkozással a pesti rokon, amikor először találkozott az apát válaszával. De aztán elfogadta az érvelést. Beletörődött a soványka ígretbe, miként azok, akik már belátták, hogy ez bizony nem kevés. Mert megtanulták sejteni a rájuk szabott idő végét.

Miféle tudásról lehet itt szó, míg fájdalmasan tudatlanok vagyunk időnk vége felől? Legjobb, ha mindenki csöndben marad, megelégszik a leg-egyszerűbb élettel, a köznapisággal. Ez a legjózanabb és legtisztességesebb viselkedés.

– Csakhogy nem való ám mindenkinek! Mert sokan vannak, akik szeretnek véres küzdelemben győzedelmeskedni, szeretnek az ott szerzett apró

morzsákkal kérkedni – gondolta Lin-csi apát pesti rokona. Magát persze nem sorolta ezek közé. Ám ahogy korábbi küzdelmeit futólag felidézte, úgy látta, az emberek sűrűjében bizony ő sem maradt teljesen makulátlan. Nem maradhatnak azok a legjózanabbak és a legbölcsebbek sem. Vannak olyan 8 élethelyzetek, amikor a morzsák is számítanak.

A lepketánc

Eszembe jutott még egy alapvető dolog, amelyet mindjárt itt az elején érdemes felhozni. Éppen olyan átfogó jelentőségűnek érzem, mint az előzőt, a tudás kérdését. Ez azonban egészen más. Gondolom, váratlanul kerül ide: egy gyönyörű nyári kép, egy hófehér lepke tánca a kék ég alatt. Lin-csi apát pesti rokona egy alkalommal ilyen, nem mindennapi jelenségnek volt szemtanúja. Az emberek többsége az ehhez hasonló, egyáltalán nem feltűnő eseményt valószínűleg észre sem veszi. Vagy ha mégis, hát nemigen méltatja figyelemre.

Egy szép, nyugodt nyári délután történt, hogy a pesti rokon felnézett az égre, és megpillantott egy lepkét, amint a meleg nyári légáramok hullámain önfeledten siklott, majd lebegett. Derűs, édes könnyedséggel fölemelkedett, majd aláhullott – milliószor és milliószor ugyanúgy, mindig önfeledten, bódulatban. A fiatalember szerint ez a lepke nem lepke volt. Hát akkor mi? Máig teljes bizonyossággal állítja, hogy egyetlen lepke sem képes emberi módra élvezni a repülést, nem ismeri az örömök ilyenféle forrásait. Márpedig ez a lepke áradó örömmel, játszi boldogsággal élvezte festői szárnyalását.

– A lepke egyáltalán nem képes így repülni – állította Lin-csi rokona azután is, hogy többször és mindig lelkesülten, több helyen beszámolt az esetről. Mindenekelőtt azoknak mesélte igen részletesen, akiktől magyarázatot remélt a jelenségre.

Miközben mesélte, minden egyes alkalommal maradéktalanul átélte az élményt. Pirosra gyúlt arccal festette a szépséges és végtelen lélegzetelállító táncot, sugárzott az elragadtatástól. A hófehér lepkelány (szentül hitte, hogy lány) olyan szép volt, ahogy elevenen és szikrázóan átragyogott a kékségen, hogy amikor a története végére ért, minden alkalommal ihletett, nagy sóhaj szakadt föl belőle. Őrült, szédült szárnyalásról beszélt, amelyet még soha nem látott; a lepke röpte cifra alakzatokat rajzolt a levegőbe, amelyeknek talán jelentésük is volt, és aminek következtében alig tudta követni a könnyű kis foltocskát, ezért aztán minduntalan attól félt, hogy szeme elől téveszti, soha többé nem látja meg újra.

De a lepke akárhányszor eltűnt a képből, pillanatokon belül visszatért, és a diófa meg a kőris lombja között hajszálpontosan ugyanúgy, újra és újra

megismételte a mutatványt. Miközben nézte, nemegyszer leguggolt a fűbe, és ujjával megtámasztotta magát a talajon, hogy meg ne szédüljön. Végül a lepke fehérsége egy gyors suhanással, mint a fénybe vesző éjszakai bogaré, vagy inkább egy kilőtt nyílvevesszőé, eltűnt a távolban, és nem jött vissza többé.

9

Lin-csi apát pesti rokona ahányszor csak felidézte magában a lepke mámorosan boldog, művészi táncát, mindannyiszor feltette magának a kérdést, hogy vajon mi volt ez. Mit jelentett e páratlan szépségű látvány? Ha már úgy esett, hogy kileshette ezt a földöntúli szépséget, mindenáron tudni akarta, miről szólt ez a jelenés. Mit mond a világról a lepketánc?

Hogy ez a kérdés minden kétséget kizáróan szélesebb érvényű szemléleti kérdés, ahogy már jeleztem, valamint hogy az imént leírt jelenség értelmezése ontológiai magasságokba vezet, azt gondolom, nem szükséges külön hangsúlyozni. – Ő, az Ég, az Ég! A lepkelány tágas és tündöklő otthona! Hiszen az ember maga is félig égi származék – szakadt föl egy nagy sóhaj a pesti rokon lelkéből.

Az avatatlan külső szemlélő számára valóban rejtelmesnek látszik a valóság minden ilyenféle megmutatkozása, mint a lepketánc. De az égi valóság a legkiválóbb képességű és legelszántabb elmének sem könnyen adja meg magát. Konokul ellenáll, főként, ha illetlenül, gorbombán faggatják. Lássuk be, Lin-csi apát pesti rokona se jutott volna semmire, ha nincs ez a messzi múltban támadt különös és áldó viszonya az apáttal, és az apát dörzsölt buddhista cimboráival.

Ezek az ördögös cimborák bizalmasan megsúgták neki, hogy amikor a világ jelenségei mereven elzárkóznak tőle, és hallgatásba burkolóznak; amikor a titkok felfejtésében nem segít sem a tudomány, sem a művészet, akkor egyetlen esélye marad az embernek: „kiszimatolni” vagy „kihízelegni” e titkok magyarázatát. Vagyis nem marad más, mint a szép szó, a finom, puha érintkezés a jelenségekkel. Valamint az őszinte, tiszta szándék. – Kevesen tudják ám ezt, még kevesebben képesek rá – súgták pesti tanítványuknak a sokat tapasztalt, fortélyos kínai mesterek.

Egy olyan nem mindennapi jelenség megértéséhez, mint a lepketánc, feltétlenül be kell majd vetnie *költői* látását, és ugyancsak *költői* hallását és szaglását – tették még hozzá. Ezeket a képességeit pedig jobb, ha minden érdeklődő mielőbb élesíteni, tökéletesíteni kezdi. Ezt állítják legalábbis ezek az átkozott bölcs bolondok, a *zen* buddhizmus profán bűvészmesterei, mert hogy szerintük csakis ilyenképpen piszkálhatók ki a titkok a jelenségek izgató, konokul hallgatag világából. S Lin-csi apát pesti rokona megfogadta a tanácsot, hallgatott rájuk. Azon nyomban összekacsintott velük, akikkel alapjában véve egy húron pendült ő már születése óta.

Ettől kezdve a pesti rokonnak nem volt nehéz olvasnia a titkok üzenetét. Ezentúl nem erőlködött, nem esett kétségbe, ha nem értette a szándékot, mely fékezni látszott valamely igyekezetét, vagy csak eléje állt, mint megfoghatatlan rejtély. De főleg nem érezte ellenszegülőnek, sőt fenyegetőnek a titkok, útjába kerülő bármekkora seregét. Soha többé nem riasztották a csodás képek, a megfjetetlen jelenségek.

10 Megtanulta, hogy a titkok feltörése helyett inkább vigyázó, hű társuk legyen, s akkor majd ők is barátjukká fogadják. Ne faggassa, ne gyötrője őket vallomásért, ne követelőzzék. Gyöngéden bánjon velük, hogy ők is szelíden, kezesen lengjék körül, soha ne nőjenek a szemében ijesztő óriássá.

Lám, hogyan ölelte, emelte, édesen ringatta azt a kicsiny fehér lepkét is a rejtelmesen tündöklő, nagy Ég! Csakis a titkok barátait fogadja be ilyen szelíden, mert minden létezés fenntartója, egyetlen értelme a rejtély. Ezt üzenték Lin-csi apát pesti rokonának a zen kínai garabonciásai, akik a világon máig legjobban tudják, hogy az Ég barátságánál nincs nagyobb jótétemény. Ehhez a felismeréshez kellett hát a lepketánc. És kellett bizony nagyon-nagyon az apát égre emelt szemmel élő, örökös cimborái.

Saját élet

Az embereknek majdnem mindig teljesen véletlenül lesz saját életük. Ha nem éri őket valamilyen erős áramütés, amely eltéríti pályájukat a közhelyektől, akkor olyan érdektelen életet élnek, amiért bizony megszületni sem érdemes – állítják azok, akik rendkívülinek tartják az életüket.

Akikre felfigyelünk, szinte mindig véletlenül botlanak bele valamibe, ami aztán lelkesíti, izgalomba hozza őket. Ha ez nem történik meg velük, soha semmit nem hallunk róluk. – Milyen jó nekik! Kár, hogy mi nem kaptunk több esélyt az élettől – mondjuk fáradt közönnyel, általában méltatlankodva. – Ezért ilyen közhelyes és unalmas az életünk.

Így lehet ezzel a legtöbb ember. Úgy gondolom, hogy falusi legény korában maga a későbbi extravagáns mester, Lin-csi apát is igen visszafogottan élt. Kicsinyhitű ám az ember, félénk és szemérmes. Csak az ostobák magabiztosak, s határozott fellépésükkel hatnak is az egyszerűbb lelkekre.

Ám, hogy mi lehetett, ami egyszer csak eltérítette a félénk, fiatal Lincsit a hétköznapi élettől, mi lehetett az, ami hosszú vándorlásra és elmélyült szemlélődésre készítette, majd teljességgel saját élet megalkotásához vezette, azt nem tudom. Senki sincs a világon, aki mások útját lépésről lépésre ismerheti. Még az Ég, a Mindenható Ég sem viselheti örökké gondját senki emberfiának. Mindenkinek magának kell kézbe vennie a sorsát.

– Annyi az út, ahányan vagyunk, és nem ismerhetjük egymás útjait – hangzik a saját életről szóló bölcs tanítás, melyet az apát is gyakran mondogatott. Mind a mai napig nagyon szeretném tudni, hogy mi vihette őt a Huo-to folyó partjára, később híressé vált kolostorába. Hogyan lett a tétova gyermekből tanító, máig nagyhatású gondolkodó? Talán éppen egy lepke- 11
tánc világosította meg látását? Egy tó vizén ringatózó lótuszvirág?
Talán a Hold, a lomb, a szél, a felhők vonulása, valahol egy patakzúgás?
Lehet, hogy ennél kevesebb is elég. Ne firtassuk erőszakkal a rejtélyt, tudjuk,
hogy sokkal jobb a békeség.

Jóval könnyebb figyelemmel kísérni az emberek többségének útját. Az átlagosra bárki magyarázatot talál. De még igazolást is. Ezért választják a mások által jól kipróbált, jól megmagyarázott életet. Mi sem egyszerűbb, mint az előre legyártott, teljesen kész életek közül kiválasztani egyet, és napról napra azt élni, gond és meglepetések nélkül. Nem kell hozzá se gondolat, se bátorság. Igaz, jutalom se jár érte, csak édes, kellemes bárgyúság. Akkor mégis miért öltik magukra az emberek? Nem jut eszükbe más. Nem támad a lelkükben soha semmiféle izgató, sajtó vágyakozás, nem éri őket áramütés. Szépen, hal-
kan átvergődnek az éveken.

Hosszú-hosszú ideig Lin-csi apát pesti rokonának elméjében sem támadt egyetlen messze hívó gondolat sem. Nem volt vakmerő, szárnyaló természete, nem sarkalta túrhetetlen kíváncsiság. Tisztes távolságot tartott az egész világgal, nem nyűgözte le semmilyen tárgy. Távolabbra is tekintgetett, messzi tájak felé, és ezek a tájak mintha nyugtatóbban, kellemesebben hatottak volna rá, mint saját környezete. Ennek a világnak a képei plasztikusabban és művésziben rajz-
lódtak elé.

Pedig akkori olvasmányait, amelyekben ezekkel a képekkel találkozott nem a legnagyobbak írták, nem a lekiválóbbak rajzolták elé. Mégis minden elevebeknek tűnt rajtuk, mint szülővárosa szürke utcáinak házai, lakói, járókelői. A lakásokban a bútorok és a tárgyak öntudatlan, álomba merült idegenek voltak számára. Fájdalmasan unatkozott a társaságukban, ő persze nem tudott róla. Úgy tudta, mindenki számára ilyen a világ.

De akkor még Lin-csi apát rokona csaknem gyerek volt, és azután is sokáig csak csendben nézelődő vendég mindenhol, amerre csak megfordult. A világ semmit sem árult el magáról, a könyvekből is némán bámult vissza rá. A tudós írók nagyon ügyesen máig úgy csinálnak, mintha minden fontosat tudnának az életről, és őszintén és világosan minden fontosat el is mondanának róla. Ám ennek éppen az ellenkezőjét teszik: a betűk locsogó tengerébe rejtik egész világunkat, zajos hullámaik elnyelnek mindent, amit az emberek tudni szeretnének. Le kell mondanunk a könyvek segítségéről,

foglalta össze magának olvasmányáiból leszűrt tapasztalatait a még mindig gyermek, aki úgy érezte, magára hagyták. Mindenütt csak az élet leküzdhetetlen homályosságába ütközik, pedig színes, eleven életre vágyik.

12 Úgyszólván senkivel nem beszélt erről, és másról sem. De miről is beszélt volna szeles és műizgalmaktól elvarázsolt kis társaival? A legélénkebbek közöttük a pampák, az apacsok, a skalpvadászok, az Ülő Bikák, a Börharisnyák és a vasútmodellek rajongói voltak. Lin-csi apát ifjú pesti rokona azért velük is illő, tisztos távolságot tartott, kissé gyanakodva figyelte őket. Nem voltak hát lázas és feszült évek ezek, az ifjú rokont nem fűtötték mámoros izgalmak, boldog volt, amikor csendesen magában lehetett.

Ám egy nap, amikor már csaknem felnőtt fiatalemberre érett, és szótlan, borús életében legkevésbé sem számított izgalomra, mintha váratlan bizsergést érzett volna az ujaiban. Nem igazi, megrendítő áramütést, de azért nyomban egész testében megremegett. Mindez egy nyáreste történt, amikor a nyitott ablakon át beáradt szobájába a lány, meleg, a városlakónak már otthonosan benzinszagú levegő, ő pedig éppen az apai örökségéből származó könyveket rakosgatta föl a falra, a frissen felszerelt polcokra. Az egyik kötet többször is kinyílt egy helyen, ott, ahol egy elég vastag, puha papírra nyomott képeslap lógott ki belőle, ez lehetett benne valamikor a könyvjelző.

A képeslap színes volt, de nem azért, mert színes fotó díszítette, hanem azért, mert a barnafehér felvételt kiszínezték. Nem valami ügyesen, de nem volt igény a tökéletességre. Mégis elevenen zöldellt rajta egy sor pálmafa; ugyancsak zöld volt alattuk egy kecsesen lengedező szári; nagy sárga folt volt a szárit viselő asszony hatalmas korszója, amit a fején egyensúlyozott egyenes derékkal, és meztelen karjával tartott; sárga volt még a tengerparti fövény; kék a víz meg az ég. És kész. Ők lettek a kép szembetűnő főszereplői. A többi, a háttérben emelkedő hegyek, a házak a hegyoldalban, a kikötő és a hajókon sürgölődő rakodók maradtak barnafehérek, egy-két piros turbán kivételével. Közhelyek sora, India. De van mit nézni rajta! Gyerekkorában a pesti fiatalember órákon át bámulta az ilyenféle képeslapokat, közöttük ezt is. Jól ismerte minden részletét, a kép hátoldalára írt szöveget kívülről tudta.

Ezért nem is vette ki a kötetből mindjárt, amikor először észrevette. Mit nézzen rajta? Ám ahogy kihullott a lapok közül, majd fölvette, és maga felé fordította a képet, váratlanul a régi-régi élmény ragadta magával. Most is pont olyan könnyedén, boldogan és önfeledten lépett be a képbe, ahogy egykoron. Ráadásul ez most nem is állt szándékában, megtörtént magától. Ott volt megint abban a világban... A kép gyermeteg és naiv hamissága egyáltalán nem zavarta, nem ábrándította ki, de még elnéző mosolyt sem csalt az arcára. Kényelmesen elhelyezkedett benne, tisztán hallotta a kikötői forgatag zaját, érezte a tenger és a rakományok délszaki, fűszeres illatát. Megérkezett valahová.

Micsoda szívet melengető, jó érzés volt újból ott lenni a mesékből újraszületett Indiában! Hosszan nézegette a képet most is, majd lassan megfordította, nézte-nézte a túlsó oldalát. A bélyeg bordó ceruzarajza egy igen tekintélyes államférfit ábrázolt furcsa, fekete fez-szerű sisakban, amiről hosszú bojt lógott. A portré alatt a zöld felirat apró, cifra írásjegyekből állt. Mellette kétjegyű arab szám. A kéktintás, szép, dőltbetűs kézírás apja írása volt, nyílegyenes sorok a lap aljáig egymás után. Pont annyi, amennyi rendezetten, mutatósan elért. Mérnöki pontossággal, megbízható, jó ízléssel.

– Összeérték az időszárnyak – futott végig a fiatalember egész testén a borzongás. Olyan erővel nyilallt belé az érzés, hogy semmi kétség nem fért hozzá. – Összeért a múlt és a jövő – fogalmazta meg magának – most már mintegy jegyzékbe foglalva – a történeteket. Kristálytisztán, józanul látta a sorsát.

Sok évvel később, amikor az indiai Madrász városának kikötőjében elringott előtte egy zöld szári, fölötte sárga korsó, a hajók fedélzetén pedig piros turbánok villantak, erre az édes, meleg, otthoni, benzinszagú nyárestére gondolt, és a kötetből kihulló képeslapra. Vele kezdődött Lin-csi apát pesti rokonának saját élete.

Hideg hegyek, meleg tengerek helyett

A pesti rokon gyerekkora éveiben gyakran kapott ilyenféle képeslapokat mesebeli ázsiai országokból. De a kisgyerek szobájába eljutottak keletről egészen különös tárgyak is. A legfurcsábbak akkor érkeztek, amikor apja, a tengerész rövidebb-hosszabb időre hazatért az óceánjárásból. Az is csupa mese volt, amit tőle hallott, és az is, amit az ajándékok suttogtak szakadatlanul a fülébe. Csupa-csupa hosszú és befejezetlen mese, amelyeket csakis továbbálmodni lehetett.

Ebből annak kellett volna következnie, hogy a gyermeki fantázia a képeslapokból és az ajándéktárgyakból megalkotja magának a kéklő, déli tengerek derűs, csakis reá váró világát. Elképzeletli a zöldellő szigetek jóságos lakóit, akikkel meghitt barátságot köt, majd erős, egészséges fiatalemberként felkerekedik, elhajózik hozzájuk, magához veszi a déltengerek legszebb aszszonyát, és megtelepedik vele a legfestőibb szigeten. Ezután már csak végtelen hosszán és boldogan kell élnie ebben a mesevilágban. Álmaiban már látta is ezt a szigetet, lépkedett partjai puha homokján.

Így kellett volna történnie mindennek a valóságban is. Ám Lin-csi apát pesti rokona a későbbi valóságról akkor még mit sem tudhatott. Azt sem, hogy találkozik-e majd Ázsiával egyáltalán. Mi lesz, ha Ázsia örökre ottmarad

mozdulatlanul és holtan a képeslapokon? A színes, festett képeslapok és a pesti szobába költözött tárgyak nem árultak el neki semmit a jövőről. Ha elfogták is olykor a fiú kérdő tekintetét, akkor is inkább elutasítóan viselkedtek vele, mint barátian, segítők. Mégis tartósan bevették ma-
14 gukat a szívébe.

A kisgyerekre legnagyobb hatással egy apró bőrdarabokból cakkosan összevarrt, hatalmas perzsa vagy arab párna volt. Úgy bámulta élénken tündöklő színeit, mint szédítő varázslatot. Nemegyszer alig tudott elszakadni a látványtól. A párna néha mintha megemelkedett volna, forogni kezdett, közeledett és távolodott, bővölte a kisfiút, aki sokszor álmodott is vele, és álmában egy kicsit félt tőle.

Még mai álmaiban is többször megjelenik, forog-forog, egészen közel megy a fiatalember arcához. Kis ideig nézik egymást, majd váratlanul felgyorsulnak, és hátrafutnak a színek, s a jelenés egy szempillantás alatt eltűnik. Ám a párna minduntalan visszatér, mintha mégis mondani akarna valamit. A gyerekek még értik a tárgyak nyelvét, de a felnőttek már képtelenek emlékezni rá. Pedig egykor mindenkinek súgtak valamit.

Nem sok idővel később Lin-csi pesti rokona már nemcsak képeslapjaiból és a tárgyak meséiből igyekezett Ázsia szellemét megismerni, hanem rendszeresen bújta az ázsiai útleírásokat és más hasonló könyveket is. Ezek mindig akkor váltak igazán izgalmassá számára, amikor Tibetről olvasott bennük valamit. Pedig ott bizony nem voltak pálmafák, nem voltak kéklő, meleg tengerek, zöldellő szigetek, szépséges trópusi lányok. Ott szörnyű hideg volt, és porfelhőket kavart a fagyos szél. A Világ Tetejének holdbéli tájait máig démonok lakják.

Viszont azt állították egyesek, hogy a tibeti nyelvű írásbeliség a legterjedelmesebb az egész világon. Jóval terjedelmesebb, mint például a latin nyelvű. Vagyis történelmük során a tibetiek több művet hoztak létre, mint latin nyelven a nyugati világ írástudói. Ráadásul ennek az irodalomnak több mint kilencven százaléka mind a mai napig teljesen ismeretlen előttünk, nyugati szem soha eddig nem látta a tibeti könyvek százezreit!

– Hűha! Itt vannak hát! Ezekben a könyvekben vannak elrejtve a világ legértékesebb szellemi kincsei! Itt van az én helyem! Itt van nekem dolgom! Itt, az óriás hegyek tibeti kolostorainak könyvtáraiban, nem a meleg tengerek csábító szigetein! – kiáltott fel Lin-csi apát rokona, amikor a tibetiekről olvasott, és nem sokat habozott. Mi érhet többet a szellem legizgatóbb titka-inál, a titkok feltárásának örökös izgalmánál? Van ennél fontosabb, szebb, felemelőbb? Naná, hogy minden becsületes ember, akinek egy csöpp esze van előbb vagy utóbb tibetológusnak képezi magát! Pont neki ne lenne?! És máris ott ült az egyetem szobáiban, tanáraival elmélyülten bogarászta a tibeti szövegeket.

Így történt hajszádra. Olyan egyértelmű volt a döntés, hogy sokáig nem értette, hol vannak a többiek, hol vannak a tibetológusok elszánt seregei? – Hát nem az lenne minden jóézésű ember kutya kötelessége, hogy a tibeti szövegekből fölfedje a Mindenség összes titkát? Hogy megtudjuk végre, mire való a világ, mi az ember rendeltetése? Nem ezeken a kérdéseken kellene mindenkinek törnie a fejét? Mit csinált a nyugati elme évezredek óta? Vagy csak manapság nem érdekel senkit a világ sora? – tette fel magának egy alkalommal igen naivan a kérdést az egyetem tágas, visszhangos nagytermében. Egyes egyedül ő kérdezett, és ő várt válaszra. Az ő halkuló hangja szállt a semmibe. A többiek el se jöttek.

Ám a döntés, a makacs elhatározás mellett mégis kitartott. A tibeti szellem rejtett kincseit akkor is fel kell tárnia az embernek, ha senki sem kíváncsi rá. Sőt, akkor is, ha egy idő után világossá válik, hogy a tibeti írott hagyomány nagy része nem is kincs egyáltalán. Csak vak tapogatózás. Írástudó szerzetesek ezreinek bolyongása a szellem labirintusaiban évszázadokon át. Még kérdezni is embert próbáló bátorság ezen a tájon. – Nem kérdezni viszont a legszégyenletesebb bárgyúság – súgta meg már akkor a bőbeszédű tudatlanság okát fiatal pesti rokonának Lin-csi apát. Ő pedig azért tudott erről sokkal többet másoknál, mert alighanem ő volt az egyetlen a világon, akit kizárólag a megválaszolhatatlan kérdések érdekeltek. Egész, hosszú, végtelenbe nyúló életén át.

Hányféle tudás van?

Erre a kérdésre is Lin-csi apát adott választ a pesti rokonnak. Pedig óvni akarta a tudás kérdéseitől. Vékony jégen jár, aki ide téved, nem biztos, hogy épségben jut partra. Egykori szerzeteseit se kí-mélte, nemegyszer rájuk rivallt: – Erről soha ne kérdezzetek! Jobb lesz nektek nem tudni ezt! – De aztán elég gyorsan megadta magát, nem várta meg, amíg a fejére olvassák: – Hiszen te mondtad, apát, hogy nem kérdezeni bárgyúság!

– Hallgassátok hát a tudásról szóló tanítást! – fordult feléjük a Huoto folyó partján, s ezerkétszáz évvel később ugyanezekkel a szavakkal szólította meg a pesti tanítványt. – Alapjában véve kétféle tudást különböztetünk meg – kezdte Lin-csi –, *helyes* tudást és *helytelen* tudást. Helyes tudásnak azt nevezzük, amellyel semmi célunk a világon, csupán a tiszta látás. A szintiszta, józan és higgadt világlátás, mely kívülről szemléli tárgyát. A helyes tudás óvatos, érzékeny kapcsolatot tart a világgal, nem avatkozik annak folyásába, kíváncsian és merengve nézi, s örökön azt reméli, hogy meglátja benne a szabályt. Megismeri a *részleteit*, s kilesi az *egész* működését.

A helyes tudást tehát csak az érdekli, ami kifürkészhetetlen. Nem tudjuk, mi mozgatja a világ változását, van-e a mozgásának értelme, célja, iránya. A helyes tudást azonban nem ijeszti a nemtudás. Semmi sincs, amitől elfordulna, egyformán vonzza közel és távol, mély és sekély, szépség és csúfság. A helyes tudás sohasem hallatja hangját. Néma és hűvös, mint a csillag – fejezte be tanítását a helyes tudásról Lin-csi apát, s mikor a pesti rokon arcán látta, hogy várja a folytatást, hozzátette: – A helyes tudás birtoklása a legfőbb áldás. Birtokában nem ragadhat el a szenvedély, nem kell félnünk sem házunk romlásától, sem a megbecsülés hiányától, de még a restség szégyenletes hírétől sem. A helyes tudás birtoklása a legteljesebb szabadság, maga az égi pártfogás.

A pesti rokon följegyezte magának a tanítás szavait, majd hosszan elgondolkozott, hogy a nyugati világ vajon ismeri-e ezt a féle tudást. Na és, ha ismeri, minek nevezi? Itt is helyes tudás a neve? És törekednek rá az emberek? Ha ezt nevezzük helyes tudásnak, akkor mi a helytelen? Nem kellett sokáig várnia a válaszra, erről is felvilágosította az apát. – Nem helyes tudásnak azt a tudást nevezzük, mellyel különféle célokra tör az ember. A nem helyes tudás a haszonért van, s ösztönzője a lázas munkavágyynak. Nyers akarással közelíti meg a világot, s a legszorosabb kapcsolatra vágyik vele.

A nem helyes tudás fojtogatja a világot. Örömmel ragadja meg és emeli ki részleteit, s szenvedélyesen hatol az anyagi részek belsejébe. Az egész működésében a szabály zavarja leginkább, melynek helyébe a saját elveit állítaná, hogy azokkal szabályozzon. Hatalommal bír az anyagi világ felett, amelynek elemeit szabadon rendezgeti. Ezt nevezi alkotásnak. E művelet a helyes tudás szempontjából teljességgel értelmetlen.

Az alkotás pompás, ám veszedelmes játék, mely a nem helyes tudás birtokosát lenyűgözi, mint a gyermeket. Az elbűvölt gyermek sohasem tudja abbahagyni a rögeszmés játékot, élete értelmét ez a rítus adja. Az alkotás hőse színes cserépcsörgőjét rázza. Csörömpöl és harsog, mint körülötte a világ – fejezte be tanítását a nem helyes tudásról Lin-csi apát.

A pesti rokont nem érte váratlanul, hogy az apát szavaiban több helyen is saját gondolataira ismert. Nem először történt ez meg velük, ilyenkor már egyikük sem csodálkozott. Végére is rokonok, kell hogy legyen közöttük hasonlóság. Az apát válaszaiból pedig a fiatalember máris elkészíthette özszevetését a régi ázsiai és a nyugati fogalmak között.

A pesti rokon, akárhogy kerülgette is, kénytelen volt bevallani magának: a nyugati szellem nem sokra tartja az olyan tudást, amellyel „semmi célunk a világon”. Nem tiszteli a szintiszta, józan és higgadt világlátást, mely „óvatos, érzékeny kapcsolatot tart a világgal, és nem avatkozik annak folyásába”. Látta ő már rég, hogy a nyugati gondolat nem kíméli a világot, hősei a világ örökös és vég nélküli átalakításával vannak elfoglalva. Minden új

állapotából új hasznot remélnék. Ez sokkal inkább a nem helyes tudásból származó célokra, törekvésekre emlékeztette. Keserű belátással és fájdalommal vette tudomásul, hogy olyan világban él, amelynek lakóit nem érdeklik a messzire mutató jelenségek, a messzeható tudás. A holnap eredményeit várják türelmetlenül, erre épülnek elveik.

17

Még a Lin-csi apáttal kialakult szoros kapcsolatát megelőzően a pesti fiatalember ezt a tudást nevezte egyszer használatos tudásnak, amely döntően tárgyi ismeretekből áll, és egyetlen élethelyzetben használható sikeresen. Azt a zárt nyitja, amelyiknek a kulcsa. A körülmények változásával ez a tudás szinte azonnal érvényét veszti, azaz használhatatlanná válik. Nem mondható tehát különösebben értékesnek, ám a fennmaradás, a holnapi haszon érdekében feltétlenül szükségünk van rá. Be kell jutnunk a megmaradás házába.

– Ezzel szemben – foglalta szavakba további elgondolásait Lin-csi apát pesti rokona – az úgynevezett helyes tudás minden élethelyzetben és mindenkor előnyösen használható. Ez a tudás életre szóló. Pártfogó és óvó, „melynek birtokában nem ragadhat el a szenvedély”, melynek birtoklása egyszerre szabadság és biztonság. Körültekintően figyel a viszonyokra, számításba veszi a hatásokat és a visszahatásokat, alapelve a kölcsönösség – fogalmazta meg saját gondolatait a Lin-csi apát által helyesnek nevezett tudásról a pesti rokon. Ezt a tudást ő szemléleti tudásnak nevezte, és minden zárat nyitott vele.

Összevetve a nyugati kultúrában csaknem egyeduralgó, úgynevezett nem helyes tudással, a fiatalember megállapította, hogy sokkal nagyobb biztonságban érezné magát a régi Kelet lakóinak érzékeny, óvatos, kipróbált szabályokat követő világában. Csakhogy bármennyire szeretne is, nem élhet az ember a távoli múltban, s nem válogathat kedvére a kultúrák között sem. Ha tehetné, akkor se lenne bölcs dolog változtatni a szemléletet, cserélni a kultúrákat. Az elme világozása is könnyen elhomályosul, és a lélek sebei sem gyógyulnak tökéletesen.